

lo desorde del vostre Imperi --- ans que Tirant vingués ---», JoMartorell (III, 69.1).

CR.: *Probom*, *prohòmens*,² originàriament 'home de profit, home de *prou* (supra)'. Trobant-se la -d- etimològica entre vocals, en aquesta combinació, havia de caure, segons la nostra fonètica històrica, sense vocalitzar-se en *y*. Combinació que es desenrotllà paral·lelament en totes les llengües romàniques (cf. dades de les altres en el citat article de Foerster): it. *produomo*, fr. ant. *proon/proome* (després *preudomme*, per influència de *preux* i potser del b. ll., avui pron. *prudhomme*), oc. ant. *proxom/prozome*, cast. *prohombre*.

En català ja apareix format estereotípicament en el S. XIII: «el sagristà, que s'é ben portat --- així com *prohom* deu fer», 1230-57 (carta al bisbe d'Urgell, del seu enviat ribagorçà B. de Lliri, PPujol, *DocVgUrg.*, 13.14); en plural *proomes* 1244, treves de Foix amb Urgell, *promnes* («tots los *promnes* de la vall»), Vall d'Arques 1257-69, *promes* Alt Cardener 1250 i Conca de Tremp, 1257-69 (PPujol, 9.42, 21.9, 15.33, 17.7).

En el sentit de 'una de les persones respectades en un lloc' apareix generalment en plural, que en el període més antic té sobretot la forma *prohòmens* o *pròmens* amb -ns: «un religiós ac preycat en una sgleya --- gran re de *pròmens* seguiren lo frare tro al monestir, per ço que li feessen honor», *Blanq.* I, 115.14; «*prohòmens!*» vocatiu Eiximenis (*NCl.* VI, 40). En els textos pirinencs ja llavors, però, apareix la forma sense -n en el plural, com en els pallaresos i urgellesos ja citats; més encara en l'àrea ross.: «los còssols de Vilafranca --- ab consentiment dels *prohomes* de la vila» 1324 (*Cart.* de Vfr. de Conflent, f° 1r^o); «de conseyl de *prohomes*» 1275; i molts exemples posteriors, entre ells bastants amb la -d- representada com a -z-, *prohomes* (en 13 docs. des de 1295 a 1372); el doc. més antic, en forma llatinitzada, porta «ad *prodi omnes* de ipsa villa», a. 1139 (després molts en la forma artificial, clàssicants fins al S. XVIII almenys: «En 6-v-1718 se juntà la *Promania* --- y foren los segens: L. C. clavari, J. A. sossi, A. M. majoral, B. S., B. P., C. S. *prooms*, J. B., M. M. consellers, V. R., T. V. veedors», doc. del gremi d'escultors de València, a. 1718 (*BSCC* XIV, 7). En el Ross., a causa de la variant llatinitzant *prodom*, i *prodomia*, en l'any 1377 (MiretS, *TemplH*, 441), ha quedat en ús *prodomia*: «quan van a la *prudumia*, a Sant Llorenç, tiren els lots per a l'Estany --- són rodals bos per pescar; i, qui els tira, ho té per tot l'any» Barcarès (1960).

En singular el mot, sobretot contret en la forma *prom*, pren significats més secundaris, de mena adjectiva: pot ser simplement 'honrat': «après venc un --- / que tot cel aver somià: / Derminia fo aquel hom, / e fo savi, just e bé *prom*, / que ls diners aquels atrobà / --- aquel bon hom, cant ac ausit / tot so que l'àngel li à dit, / reté l'encens, mirr' e diners, / e la gonela, volenters», *Lleg. Rim. Sev.*, 1147. Però el més corrent és que prengui el sentit de 'vellard, home d'edat avançada': «lo varvessor, qui era ja *prom* e vell per molts anys, mirà Curial en la cara e dix-li ---», *Curial* (*NCl.* II, 14); cosa freqüent en StVicentF (*Serm.* II, 269.31), «la verge Maria prenie lo cànter per anar a l'aygua, e Joseph que-u vehya --- ells estant axí, venie Jesuchrist, e prenie lo cànter, dient: --- Ara via, que no-y ireu vós, mare mia, ni vós, En *prohom*, que yo-y vull anar»; igual, però amb la forma contracta: «Mare mia beneyta, ni vós, ni vós En *prohom*, no-n portarets, mas yo --- Oo! çvós, mon Fill, qui sou potència infinida ---?»: *Serm.* I, 79.27; II, 269.31.

Com a concreció moderna d'aquest sentit general,

d'home popular però generalment respectat, avui s'ha convertit en el P. Val., de Nord a Sud, en un personatge agrícola que té títol per resoldre els litigis que més sovint sorgeixen, en aquell ambient: els d'aigües o els civils de límits, reclamacions susceptibles de plet etc. A CastPna. cada séquia té el seu *próm*, gent no tan oficial i de menys jerarquia que els síndics: sol ser un terratinen de les terres baixes (1961); en la zona transsacrònica trobo més aviat *próm* en el sentit de 'home-bo, componedor de litigis': «hem d'escoltarlo: fa de *próm*», Xixona; a Beneixama l'un i l'altre dels meus guies toponímics era *próm* (1963). En certs municipis del Princ. havia designat a primers de segle certa dignitat o funció pública, corporació presidida pel *prom* en cap: «sàpiga que jo he sigut / *prom* en cap tres anys enters, / he sigut nou anys clavari, / i set mesos cardencer», Robrenyo (*L'Alcalde Sabater*, ed. Barcino, 86) (exemple de *credencer/card-*, que hauríem hagut de citar a II, 1051b50).

Prohomenia 'condició de prohom, de natural generós i noble', ja apareix en Muntaner (passatge ben entès pel *DAG.*, no i mal classificat per *AlcM*) (un cop l'estol del rei de França desbaratat): «En R. Marquet e En B. Mallol trameteren --- per fer saber aquesta bona novella e --- dixeren: ---Nós esperem l'almirall ací, jatsessia que ell nos haja dit que-ns en anem en Barcelona, mas --- mellor que ab ell ensems hi anem, e que ell n'haja la honor, a qui pertany---. E així ho faeren, e parec bé de la llur *promenia*» ('a causa de llur honestat l'opinió ho aprovà') (§ 136, Casac. IV, 56.4); «trancàs les treves posades entre nós e vós; emperò aquells qui ho faheren, no faeren *promenia*», Ant. Canals (*Scipió*, ed. Miquel, p. 23).

I passant ja al terreny institucional: en l'acc. 'junta de prohòmens o jurats o autoritats gremials', ja n'hi ha tres testimonis dels *Ardits* en els anys 1540-1555 (*DAG.*), i seguí essent molt usat sobretot en terres valencianes fins al S. XVIII almenys: «En 6-v-1718 se juntà la *Promania* --- y foren los segens: L. C. clavari, J. A. sossi, A. M. majoral, B. S., B. P., C. S. *prooms*, J. B., M. M. consellers, V. R., T. V. veedors», doc. del gremi d'escultors de València, a. 1718 (*BSCC* XIV, 7). En el Ross., a causa de la variant llatinitzant *prodom*, i *prodomia*, en l'any 1377 (MiretS, *TemplH*, 441), ha quedat en ús *prodomia*: «quan van a la *prudumia*, a Sant Llorenç, tiren els lots per a l'Estany --- són rodals bos per pescar; i, qui els tira, ho té per tot l'any» Barcarès (1960).

En to bonjan i una mica irònic, per contrast amb els polítics d'edat, es creà en els anys 1920-30 el mot pintoresc +*pronoï*, parlant sobretot dels polítics joves de la Lliga Regionalista; d'entre els quals sortiren bons catalans avui eminents, barrejats amb alguns insignes traïdors a la pàtria, gent mai prou odiada, no redimida pels galdosos èxits. Cal enterrar-ho? No ho crec: almenys no convé avergonyir-se d'usar tals termes, que poden no tenir verí, però sí alguna saludable ironia (avui s'hi afegeix +*pronoïa*). Quant a *profembra*, ja n'hem parlat a *fembra*: en el Ross. el trobem ja el 1311, i nou casos de l'arcaisme *profemna*, de 1366